

TİFTİK MALİYETİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

(The Research on Cost of Mohair Production)

Mehmet Örkiz (*)

GİRİŞ

Tiftik, Ankara keçilerinden elde edilen önemli bir tekstil sanayi maddesidir. Sanayide mohair olarak isimlendirilmektedir. Bugün dünyada Ankara keçisi yetiştiriciliği yönünden ekonomik önem taşıyan ülkeler; Türkiye, A.B.D. ve Güney Afrika Cumhuriyetidir. Bu üç devletin Ankara keçisi varlıkları toplamı dünya Ankara keçisi varlığı olarak kabul edilmekte olup Tiftik Üretimi ve pazarlaması da bu ülkelerin inhisarı altında bulunmaktadır. Ayrıca son yıllarda Milliyetçi Çin, Rusya ve Pakistan'da da Ankara keçisi yetiştirme çalışmaları yapılmaktadır.

Tiftik talebi genellikle modağa bağılıdır. Modadaki dalgalanmalar tiftik fiyatlarında yıllara göre oldukça geniş değişiklikler göstermektedir. Son zamanlara kadar otomobil ve uçak iç döşemelerinde kullanılan tiftik bugün mobilya döşemelerinde, kadın ve erkek kumaşlarında, paltoluk kalın kumaşlarda, halıcılıkta, kürk sanayiinde, peruk imalinde v.s. kullanılmaktadır.

ANKARA KEÇİSİ VARLIĞI ve TİFTİK ÜRETİMİ

Ankara keçilerinin Anayurdu Orta Anadoludur. Dünyanın en kaliteli tiftikleri bu bölgenin saf Ankara keçilerinden elde edilmektedir. A.B.D. ve Güney Afrika'ya bu bölgeden götürülen Ankara keçileri melezleme yolu ile üretilerek çoğaltılmışlardır. Bugün dünya Ankara keçisi varlığı aşağıda 1 nolu tabloda gösterilmiştir.

(*) Dr., Lalahan Zootekni Araştırma Enstitüsü Uzmanı

Tablo: 1- Dünya Ankara Keçisi Varlığı (milyon baş)

Yıllar	Türkiye	A.B.D.	G.Afrika	Toplam
1965	5.5	4.8	2.0	12.3
1966	5.6	4.7	2.1	12.4
1967	5.5	4.1	2.1	11.7
1968	5.4	3.8	2.1	11.3
1969	5.0	3.0	2.1	10.1
1970	4.7	2.5	2.1	9.3
1971	4.0	2.1	2.1	8.2
1972	3.9	1.9	2.1	7.9
1973	3.7	1.8	2.2	7.7
1974	3.5	1.7	2.1	7.3

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi 1967 yılından itibaren gerek Türkiye gerekse A.B.D. de Ankara keçisi varlığında bir azalış meydana gelmiştir. Ülkelere göre üretilen tiftik miktarları 2 nolu tabloda gösterilmiştir.

Tablo: 2- Dünya Tiftik Üretimi (bin ton)

Yıllar	Türkiye	A.B.D.	G.Afrika	Toplam
1965	8.3	14.8	7.0	30.1
1966	8.8	13.4	7.4	29.6
1967	8.4	12.7	6.8	27.9
1968	8.0	12.1	6.7	26.8
1969	7.5	9.5	6.2	23.2
1970	6.8	7.5	6.3	20.6
1971	6.2	6.2	6.2	18.6
1972	5.7	5.6	6.5	17.8
1973	5.7	5.0	6.8	17.5
1974	5.6	4.7	5.6	15.9

1965 yılında 30 bin ton civarında olan tiftik üretimi yıldan yıla azalarak 1974 yılında yaklaşık olarak 16 bin tona inmiştir.

DÜNYA TİFTİK FİYATLARI

Dünya tiftik fiyatları genel olarak dalgalı bir seyir takip etmektedir. Fiyatlardaki bu yıllık dalgalanmaları meydana getiren sebepleri şöylece sıralamak mümkündür.

1— Tiftik, giyim ve dekoratif eşyalarda kullanılmaktadır. Bu eşyalarda moda-ya bağlı olarak değişim gösterdiğinden tiftik tüketimi de moda-ya göre artmakta veya azalmaktadır.

2— Ucuz olan sun'i elyafın tekstil sanayiine girmesi ile tiftik tüketiminde talep azalmıştır.

3— Tiftik fiyatları yün fiyatlarına göre yüksektir. Dünya'da tiftik tüketimi ekonomik krizlerin arttığı zamanlarda azalmakta, ülkelerin ekonomik durumlarının iyi olduğu yıllarda tiftik tüketim sahası genişlemekte, talep artmakta fiyatlar da buna paralel olarak yükselmektedir.

Tiftik fiyatları 1973 yılında önceki yıllara göre yükselmiş dolayısı ile üretici fiyatları tatmin edici olmuştur. 1974 yılında ise, dünya tiftik fiyatlarına, gelişmiş ülkelerdeki petrolden ileri gelen ekonomik bunalım ve enerji kısıtlamaları etkili olmuş fiyatlarda düşme görülmüştür.

G.Afrika tiftiği 1973 yılında kilosu 63 TL. ile 125 TL. arasında bir dalgalanma göstermiştir. Düşüşler genellikle kış sezonunda olmaktadır. Fiyatlardaki bu farklılık İlkbahar kırkımı ile Sonbahar kırkımı arasındaki elyaf uzunluğu farkından doğmuştur. 1974 ürün fiyatları yaz sezonunda 57 - 110 TL/kg., kış sezonunda 44 - 89 TL/kg. olmuştur. A.B.D. de Texas orijinli tiftiklerin fiyatları 1973 yılında 202.5 - 245 cent/libre (60.8 - 73.7 TL/kg.) 1974 yılında 133.1 - 237.5 cent/libre (44 - 78.5 TL/kg.) olduğu bildirilmiştir. (Kaynak: Wool Situation 1974) A.B.D. ve G.Afrika tiftiği iç tüketimde kullanıldığı gibi büyük ölçüde ihraç edilmektedir. Bu ülkelerin ham tiftik ihraçları günden güne azalmakta tops ve tiftik ipliği şeklinde ihracata yönelmektedirler.

TÜRKİYE TİFTİK PAZARLAMASI

Türkiye'de tiftik, genel olarak, ihraç malıdır. Bununla beraber üretimin bir kısmı üretici tarafından; çorap, kuşak, eldiven gibi el dokumalarında kullanılmakta, bir kısım tiftik ise sanayide yün ile karıştırılarak halı ve dokuma sanayiinde kullanılmaktadır. Üretici tiftiğini genellikle mahalli pazarlarda yüz yüze yapılan satışlarla elden çıkarır. Alıcılar tüccar veya çoğnukla tüccar adına iş gören toplayıcılarıdır. Yetiştiricilerimizin çoğu mali olanaklar yönünden yetersiz durumda olduklarından, avans karşılığı, tüccara malını kırkım mevsiminden çok önceden, ucuz fiyatla bağlamaktadırlar. Her iki usul satış şeklide tiftik üreticisinin aleyhine işlenmektedir. Bununla beraber, 1970 - 1971 yıllarında, tiftiğin devlet destekleme alımlarına alınması ile iç fiyatlar geçmiş yıllara oranla biraz istikrara kavuşmuştur. Tiftik üreticilerimizin satmış oldukları tiftik miktarları ile ortalama kg. fiyatlarını tam olarak tesbit etmek mümkün olamamıştır. Ancak, tiftik ve yapağı tarım satış kooperatifleri birliğinin 1970 yılından itibaren alım ve ortalama fiyatları tesbit edilmiş olup 3 nolu tabloda gösterilmiştir. Yapağı ve Tiftik A.Ş. alım ve ortalama alım fiyatlarını bazı ticari sakıncalar öne sürerek vermemiştir.

Tablo: 3- Tiftik ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliğince üreticiden satın alınan tiftik miktarları ve ortalama fiyatları (1970 - 1975)

<u>Yıllar</u>	<u>Alınan Tiftik (ton)</u>	<u>Ortalama fiyatı (TL)</u>
1970	1007	15.68
1971	154.5	21.19
1972	141.5	25.39
1973	482	48.85
1974	530	61.05
1975	1534.7	57.64

Tablo: 4- Tiftik İhracat Miktarı ve Değeri (1965 - 1975)

<u>Yıllar</u>	<u>Miktarı (kg)</u>	<u>Tutarı (TL)</u>
1965	4487149	77377279
1966	3160382	59946478
1967	3956569	61593763
1968	3617495	61150755
1969	3033877	47521619
1970	2022369	43077896
1971	2479500	62553024
1972	2593059	72724023
1973	1866097	116702731
1974	1934000	—
1975	1537519	92793925

Kaynak: DİE Dış Ticaret Yayın ve Kayıtları 1974 lıylılı ihracat değeri tam olarak tesbit edilememiştir.

İhraç edilen tiftikten başka kamu ve özel sektör kuruluşlarımızda tahmini olarak 1000 ton civarında tiftik işlenmektedir. Ayrıca, üreticilerimizin şahsi ihtiyaçları için 400 ton kadar tiftik tükettikleri tahmin edilmektedir. Böylece ülkemizde tiftik tüketiminin 1000 - 1500 ton arasında değişiklik gösterdiği kabul edilebilir.

Bu araştırmada, 1975 yılında Lalahan Yetiştirme ve Deneme Çiftliğinde yetiştirilen Ankara keçilerinden üretilen tiftiğin kg. maliyetini saptamak ve bu yönde ekonomik analiz yapacak araştırmacılara yardımcı olmak amacı güdülmüştür.

MATERYAL ve METOD

Tiftik maliyetinin hesaplanmasında Lalahan Yetiştirme ve Deneme Çiftliğindeki tüm Ankara keçileri incelemeye alınmıştır. Sürü mevcudu 1975 Mart başında 346 baş

iken Nisan ayındaki doğumlarla 508 başa çıkmıştır. Hayvanların parasal değerleri ambar demirbaş kıymetleri üzerinden olup teke ve ana keçilerin beher başı 225 TL., çebiçerin beher başı 150 TL. ve oğlakların beher başı 75 TL.den değerlendirilmiştir. Hayvan satışlarında; Damızlık satışlar Bakanlık barem fiyatlarından, kasaplık reforme satışlar pazarlık usulü ile yapılmıştır. Mecburi kesime tabi tutulan hayvanların etleri 20 TL/kg. baş ve ciğerin adedi 5 TL. olarak değerlendirilmiştir.

Masraflar bölümünde, bir sürü için yapılabilecek bütün masraf kalemleri konmuştur. Ancak bu masraf kalemlerinden bazıları için masraf yapılmadığından birimlendirilmemiştir.

Gelirler bölümünde, müessesede damızlık olarak yetiştirilen Ankara keçisi sürüsünde yüksek kaliteli tiftik üretimi esas alındığından tiftik verimi ve kalitesinin düşmesi için sağım yapılmamaktadır.

Tiftik maliyetinin hesaplanmasında, satılan tiftiklerden elde edilen değer tüm gelirlerdeki payı hesaplanmıştır. Tüm masrafların ancak bu orandaki bölümünün tiftik üretimi için yapılan masraf olduğu kabul edilmiştir. Bu şekilde tiftiğin müessesedeki net maliyeti bulunmuştur. Ayrıca % 10 - 20 - 30 nisbetlerinde işletme kârları ilâve edildiğinde tiftiğin bu üç kâr marjındaki maliyetleri hesaplanmıştır.

ELDE EDİLEN SONUÇLAR

Senebaşı ve sene sonundaki Ankara keçisi mevcutları ile yıl içindeki değişimler ve kıymet tutarları 5 nolu tabloda gösterilmiştir.

Sene başında 346 baş muhtelif yaşlı keçinin ambar kıymetleri üzerinden toplam değeri 53175 TL.dir. Yıl içinde 162 baş oğlak istihsal edilmiş, sürü mevcudu 508 baş ve toplam değeri 65325 TL. olmuştur. Yıl sonunda sürü mevcudu 385 başa çıkmış ve değeri 59300 TL. olmuştur.

Bir Ankara keçisi sürüsü için yıl içerisinde yapılabilecek önemli masraf kalemleri ile bunlardan ödeme yapılanların masraf tutarları 6 nolu tabloda gösterilmiştir.

Tablo: 5 - Sürü Miktarı ve yıl içerisindeki değ

SÜRÜ Kompozisyonu	Senebaşı mevcudu		Doğumlardan artış		Satın al
	Adet	Toplam Kıymet TL.	Adet	Toplam Kıymet TL.	Adet
Teke	7	1575.-	—	—	—
Ana keçi	143	32175.-	—	—	—
E. Çebiç	10	1500.-	—	—	—
D. Çebiç	53	7950.-	—	—	—
Oğlak	133	9975.-	162	12150.-	—
TOPLAM	346	53175.-	162	12150.-	—

Ölümler		satılanlar		kesilenler		Sene sonu mevcudu	
Adet	Toplam Kıymet TL.	Adet	Toplam Kıymet TL.	Adet	Toplam Kıymet TL.	Adet	Toplam Kıymet TL.
-	-	13	7500.-	-	-	4	900.-
-	-	36	16583,3	4	900.-	155	34875.-
-	-	23	9145,7	2	300.-	27	4050.-
1	150.-	16	5863,3	3	150.-	60	9000.-
3	225.-	27	3475.-	3	75.-	139	10425.-
4	375.-	111	42567,3	8	1425.-	385	59300.-

Tablo: 6- Masraf çeşitleri ve tutarları

Sıra No.	Masraf çeşidi	Tl.
1	Toplam çoban ücreti	68700
2	Çoban giyim masrafı	2250
3	Çoban yiyecek masrafı	7200
4	Mer'a ücreti	—
5	Kaba yem bedeli (100 kr/kg)	30000
6	Kesif yem bedeli (250 kr/kg)	37500
7	Tuz (KF)	250
8	Diğer yemler (iz mineral Vit.)	—
9	Sağımci ücreti	—
10	Dölcü ücreti	—
11	Merkep masrafı	—
12	Çoban köpeği masrafı	—
13	İlâç ve aşı masrafı	1000
14	Veteriner ücreti	2000
15	Kırkım ücreti	—
16	Mamüller nakli ve satış masrafı	250
17	Gaz, aydınlatma, ısıtma masrafı	750
18	Ağır amortismanı	1400
	MASRAFLAR TOPLAMI	151300
19	Genel idare masrafı (% 3)	4539
20	Toplam masraflar faizi(% 5)	7565
21	Hayvan sermayesi faizi (% 5)	2965
22	Canlı hayvan azalış değeri	—
	GENEL MASRAFLAR TOPLAMI	166369

Çoban olarak; teke ve erkek çebiç sürüsü için bir, ana keçi ve dişi çebiç sürüsü için bir ve oğlak sürüsü için bir olmak üzere 3 çoban kullanılmıştır. Bunların her birine asgari ücretten 60 TL. yevmiye ödenmiştir. Ayrıca işçilerin 5 çocuğu için çocuk zammı verilmiştir. Herbir çobana yıl içinde çizme, tulum ve kepenek için 750 şer lira giyim masrafı yapılmıştır. Çobanların izinli buldukları günler haricinde günde 8 er liralık yiyecek masrafı yapılmıştır. Müessesenin mer'a sahası dar ve verim bakımından zayıf olduğundan yıl içinde ancak 120 gün hayvanlar mer'adan istifade edebilmiştir. Köpek ve merkep kullanılmamış, kırkım ve dölcü için eleman alınmamış mevcut çobanlara yaptırılmıştır. Masraflar toplamının % 3 ü genel idare masrafları olarak ilâve edilmiştir. Ayrıca yıl içinde yapılan tüm masrafların faizi ve mevcut hayvan sermayesinin normal faizi olarak % 5 masraflara eklenerek genel masraflar toplamı bulunmuştur.

Tablo: 7- Gelir çeşitleri ve tutarları

Sıra No.	Gelir çeşitleri	Miktarı	Tutarı(Tl)
1	Hayvan satışları	111 baş	42567.3
2	Et geliri	75 kğ.	1500
3	Süt geliri	—	—
4	Tiftik satışı	970 kğ.	51400
5	Baş ve ciğer geliri	12 ad.	60
6	Keçi derisi geliri	8 ad.	400
7	Oğlak derisi geliri	4 ad.	40
8	Gübre geliri	84 ton	8400
9	Canlı hayvan artış değeri	39 baş	6125
GELİRLER TOPLAMI			110502.3

Yukarıdaki tabloda gelir hanesinde yer alan unsurlar adet veya kğ. gibi fiziki unsurların fiyatları ile çarpılmasından elde edilmiştir. Tiftik değeri 1975 yılı içerisinde istihsal edilen 970 kğ. tiftiğin yapağı Tiftik A.Ş. ne satışından sağlanmıştır. Canlı hayvan artış değeri yıl içinde adı geçen sürüde vukubulan hayvan değişimlerinden istifade edilerek bulunmuştur. Bu, sene sonundaki hayvanların demirbaş kıymetinden sene başındaki hayvanların kıymet tutarlarının çıkarılması ile hesaplanmıştır. Gübre geliri hayvan başına günde 650 gr. yaş gübre esas alınmış ve kilosu 10 kuruş olarak hesaplanmıştır.

Sürünün genel masraflar toplamı:	166369.- Tl.
Sürünün gelirler toplamı :	110502.- Tl.
Elde edilen tiftik :	970 kğ.
Tiftiğin satış değeri :	51400.- Tl.

$$\text{Tiftiğin toplam gelirdeki payı} : \frac{51400}{110502.3} = \% 46.5$$

Genel masraflar içinde tiftik için gider:

$$166369 \times \% 46.5 = 77361.5 \text{ Tl.}$$

$$1 \text{ Kğ. Tiftiğin maliyeti} : \frac{77361.5}{970} = 79.75 \text{ Tl /kğ.}$$

79.75 Tl. 1 Kğ. tiftiğin çıplak maliyetidir. Buna 10 - 30 oranında kâr marjını eklemek suretiyle esas maliyet veya üreticinin asgari satış değeri ortaya çıkar. Bu durumda kurumumuz Ankara keçisi şubesinde 1975 yılında tiftiğin satış fiyatı:

% 10 kâr marjı ile:	87.72 Tl.
% 20 kâr marjı ile:	95.70 Tl.
% 30 kâr marjı ile:	103.67 Tl. olmalı idi.

1975 yılında kurumumuz tiftiğinin kilosu yapağı ve Tiftik A.Ş. ce 53 Tl. ortalama fiyatla işlem görmüştür. Yem fiyatları bakıcı ücretleri başta olmak üzere diğer işletme giderlerindeki yüksek fiyatlar tiftik üretim maliyetinin aşırı derecede yükselmesine ve bu şubede işletme blânçosunun menfi çıkmasına sebep olmuştur.

ÖZET

Lalahan Yetiştirme ve Deneme Çiftliği Ankara keçisi yetiştirmesinde, tüm masraflar ve gelirler dikkate alınarak, 1 Kg. tiftiğin net maliyeti 79.75 Tl. olarak hesaplanmıştır.

SUMMARY

The Angora goats rearing at Lalahan Zootechnical Research Centre in 1975, considering all the expenses and income, the net cost of 1 kg. mohair was 79.75 Tl.

LİTERATÜR

- Kaptan Kemal (1969): Tiftik Semineri - Dünya Tiftik Ticareti - Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği. Ankara.*
- Sincer Naci (1970) : Tiftik Sorunları. Türkiye II. ci Hayvancılık Kongresi. Ankara.*
- Yasankul Mahmut (1969): Tiftik Keçisi Yetiştiriciliği, Tiftik Üretim ve Prodük-tivitesini Etkileyen Faktörler. Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği. Ankara.*
- Dış Ticaret İstatistikleri 1974 DİE. Yayınları.*
- Tarım İstatistikleri 1974 DİE. Yayınları.*